

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
huzuridagi Statistika agentligining
2024- yil 24 may dagi
III - son buyrug'iga
Ilova

Transport xizmatlari eksport ko'rsatkichlarini shakllantirish bo'yicha uslubiy nizom

Transport xizmatlari eksport ko'rsatkichlarini shakllantirish bo'yicha uslubiy nizom (keyingi o'rinlarda – Nizom) transport xizmatlari eksporti bo'yicha statistik ma'lumotlarni shakllantirish mexanizmini to'lov balansi metodologiyasiga ko'ra belgilaydi va statistika organlari tomonidan respublikaning tashqi savdosi to'g'risidagi ma'lumotlarni tuzishda turli hamkor davlatlar bilan foydalanish uchun mo'ljallangan.

Nizomni ishlab chiqish uchun "Xalqaro xizmatlar savdosi statistikasi bo'yicha qo'llanma" (XXSSQ – 2010), "To'lov balansi va xalqaro investitsiya pozitsiyasi bo'yicha qo'llanma" (XVJ, VI nashr) hamda "Milliy hisoblar tizimi – 2008" tavsiyalari asos bo'lib hisoblanadi.

Nizom O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-martdagi "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-114-son qarori ijrosini ta'minlash maqsadida, shuningdek, Statistik ma'lumotlarni ishlab chiqish jarayonlarining namunaviy modeli (Generic Statistical Business Process Model (keyingi o'rinlarda–GSBPM)) talablari asosida ishlab chiqilgan.

Nizom GSBPMning qayta ishlash bosqichi doirasida ma'lumotlarni integratsiyalash, tasniflash va kodlashtirish, yangi ko'rsatkichlarni shakllantirish, umumlashtirish hamda qayta ishlashni yakunlash jarayonlarini o'z ichiga oladi.

I bob. Umumiy qoidalar

1. Nizomda quyidagi asosiy tushunchalar va ta'riflar qo'llaniladi:

statistik ma'lumotlar – statistik kuzatishlar natijasida va (yoki) ma'muriy ma'lumotlar asosida tayyorlangan iqtisodiy, demografik, ijtimoiy, moliyaviy, ekologik va boshqa xarakterdagi ma'lumotlar;

tashuvchi – mulkchilik yoki boshqa qonuniy asoslarda avtomototransport vositasiga egalik qiluvchi, yo'lovchilar, bagaj, yuk tashish bo'yicha tijorat xizmatlarini ko'rsatuvchi, pochta va kuryerlik xizmatlarini ko'rsatuvchi,

shuningdek, litsenziya, guvohnoma yoki ruxsatnomaga ega bo'lgan yuridik yoki jismoniy shaxs;

uchinchi mamlakatlarga tashish – bir xorijiy davlat hududidan boshqa xorijiy davlat hududiga O'zbekiston Respublikasida ro'yxatdan o'tgan avtotransport vositalarida yuklarni tashish;

transport – yo'lovchilar, bagaj, yuk bagaji, yuk, pochta va kuryerlik jo'natmalarini tashish jarayonini ta'minlovchi barcha turdagi aloqa vositalari, transport vositalari, texnik qurilmalar va aloqa vositalaridagi inshootlar yig'indisi;

transport vositasi – yo'lovchilar, bagaj, yuk bagaj, yuk, pochta va kuryerlik jo'natmalarini tashish uchun mo'ljallangan qurilmalar;

transport xizmatlari eksporti – bu norezidentlar bilan yuk va yo'lovchi tashish transport xizmati ko'rsatish bilan bog'liq tuzilgan shartnomalar bo'yicha rezidentlar tomonidan ko'rsatilgan xizmatlar, bajarilgan ishlarning tannarx ko'rsatkichi;

avtotransport xizmatlari eksporti – bu milliy tashuvchilar tomonidan O'zbekiston Respublikasida ro'yxatdan o'tgan avtotransport vositalarida yuk va yo'lovchi tashish bo'yicha avtomobil transporti xizmatlari bilan bog'liq xizmatlarning tannarx ko'rsatkichidir.

II bob. Asosiy tushunchalar

2. Transport xizmatlariga yo'lovchi va yuk tashish, yordamchi va qo'shimcha transport xizmatlari, pochta aloqasi va kuryerlik xizmatlari kiradi.

Yo'lovchi tashish – vaqti-vaqti bilan, shuningdek, muntazam ravishda yo'lovchi tashish xizmati hisoblanadi. Ushbu xizmat turi yo'lovchilarni tashish uchun ekipaj bilan transport vositalarini ijaraga olishni ham o'z ichiga oladi.

Yo'lovchi tashishni eksport qilishda rezident transport kompaniyalari tomonidan amalga oshiriladigan norezident yo'lovchilarni tashish xarajatlari hisobga olinadi. Yo'lovchilarning rezidentlik joyi shaxsni tasdiqlovchi hujjatlarda ko'rsatilgan fuqarolikka qarab belgilanadi, ushbu hujjatlar asosida sayohat hujjatlari rasmiylashtiriladi. Yo'lovchi tashishning eksporti yo'l hujjatlarini sotish vaqtidan qat'i nazar, tashish vaqtida qayd etiladi.

Ushbu toifadagi xizmatlar eksporti norezident yo'lovchilarni mamlakat hududi orqali ichki yo'lovchi tashishni, shuningdek, uyushgan daryo va dengiz kruizlarining bir qismi sifatida norezident yo'lovchilarni tashish hamda "Sayohatlar" xizmatlari turkumiga kiruvchi avtobus turlarini o'z ichiga olmaydi.

Yuk tashish – tovar aylanmasiga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq xizmatlar: tovarlarning ishlab chiqarilgan joyidan iste'mol nuqtasigacha bo'lgan harakati. Ushbu xizmat turi yuklarni tashish uchun ekipaj bilan transport vositalarini ijaraga olishni ham o'z ichiga oladi.

3. Transport xizmatlarining xalqaro statistikasi va tovarlarning tashqi savdosi statistikasi o'rtasidagi yaqin bog'liqlikni hisobga olib, xalqaro standartlarga muvofiq transport xizmatlari qiymatini aniqlashda quyidagi taxminlar amalga oshiriladi. Tovarni yetkazib berish shartlaridan qat'i nazar, xalqaro savdoda tovarga egalik huquqini sotuvchidan xaridorga o'tkazish eksport qiluvchi davlat chegarasida amalga oshiriladi. Tovarlarning qiymati eksport qiluvchi mamlakat chegarasida FOB narxlarida aniqlanadi, ya'ni eksport qiluvchi davlat chegarasigacha olib o'tish qiymati tovar qiymatiga kiritiladi va tovarlarning tashqi savdosida qayd etilib xizmatlarning xalqaro savdosi statistikasida aks ettirilmaydi.

4. Belgilangan buxgalteriya hisobi qoidalariga muvofiq, eksport uchun yuk tashish bo'yicha xizmatlar tashqi savdosining milliy statistikasida rezident transport kompaniyalari tomonidan norezidentlar bilan tuzilgan shartnomalar bo'yicha amalga oshiriladigan quyidagi operatsiyalarning qiymati belgilanadi:

milliy eksport yuklarini O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasidan import qiluvchi tomonidan belgilangan manzilga olib o'tish;

O'zbekiston Respublikasiga import qilinadigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasiga tovarlarni eksport qiluvchi mamlakat hududi orqali olib o'tish;

norezidentlarga tegishli bo'lgan milliy eksport yoki tovarlar importi bilan bog'liq bo'lmagan tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzit qilish;

norezidentlarga tegishli bo'lmagan tovarlarni xorijiy davlatlar hududida yoki xorijiy davlatlar o'rtasida tashish milliy eksport yoki tovarlar importiga kiradi.

5. Yuk tashishning eksporti hisob-kitob sanasidan qat'i nazar, yuk tashish fakti bo'yicha hisobga olinadi.

Quvur orqali tashish – neft va tegishli mahsulotlar, suv va gaz kabi tovarlarni quvur liniyasi orqali xalqaro tashishni o'z ichiga oladi.

Ushbu komponent odatda podstantsiyalardan suv, gaz va neft mahsulotlarini iste'molchilarga tarqatish (bu boshqa xo'jalik xizmatlariga kiradi), shuningdek, tashilgan mahsulotlarning tannarxi (ular umumiy mahsulot toifalariga kiritilgan) bilan bog'liq xizmatlarni o'z ichiga olmaydi.

Yordamchi va qo'shimcha transport xizmatlari – xizmatlarning ushbu toifasiga portlarda, aeroportlarda, angarlarda, temir yo'l va avtomobil stansiyalarida, yuk terminallarida transport vositalariga ko'rsatiladigan ishlar (xizmatlar) kiradi; yuklash va tushirish operatsiyalari; xizmatlar havo harakatini boshqarish; uchish-qo'nish yo'laklari, avtomobil yo'llari, temir yo'llar, ko'priklar va tunnellardan foydalanish; transport vositalarini tozalash; transport vositalarini ro'yxatga olish va texnik ko'rikdan o'tkazish; qutqaruv operatsiyalari; transport agentliklarining (ekspeditorlarning) yuk va yo'lovchi tashish bilan bog'liq xizmatlari (komissiyalari); boshqa tegishli operatsiyalar.

6. Xalqaro talablarga muvofiq alohida tegishli operatsiyalar transport xizmatlariga taalluqli emas. Bu transport operatsiyalarini tashkil etish uchun kompaniyalar tomonidan yoqilg'i, materiallar va tovarlarning tashqi savdosi bilan bog'liq tovar-moddiy zaxiralarni sotib olish; temir yo'llarni, avtomobil yo'llarini, portlar va aeroportlardagi inshootlarni va boshqalarni ta'mirlash qurilish xizmatlari tarkibiga kiradi; "Operatsion lizing" xizmatlari toifasida aks ettirilgan transport vositalarini ekipajsiz ijaraga berish; texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash xizmatlariga kiritilgan transport vositalarini ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish.

Pochta va kuryerlik xizmatlari – pochta xizmati (xatlarni, gazetalarni, davriy nashrlarni va hokazolarni turli transport vositalarida yig'ish va yetkazib berish), shuningdek, kuryerlik xizmatlari.

III bob. Transport xizmatlari bo'yicha eksport ko'rsatkichlarini ishlab chiqish

7. Transport xizmatlari eksporti ko'rsatkichlarini shakllantirishda turli xil ma'lumotlar manbalaridan olingan ma'lumotlarni birlashtirishdan iborat kombinatsiyalangan yondashuv qo'llaniladi.

Hisobot davrida norezidentlarga ko'rsatilgan xizmatlar qiymati to'g'risidagi Statistika agentligining shakllari bo'yicha statistik hisobot ma'lumotlari, havo, temir yo'l, avtomobil va quvur transporti xizmatlarining barcha turlari bo'yicha eksport ko'rsatkichlarini ishlab chiqish asosiy axborot manbai hisoblanadi.

8. Yo'lovchi tashish, shuningdek, yordamchi va qo'shimcha transport xizmatlarining eksport ko'rsatkichlari bevosita statistik hisobot ma'lumotlari asosida shakllantiriladi. Statistika hisobotida ko'rsatilgan yuk tashish xizmatlari eksporti ko'rsatkichlari tovarlarning tashqi savdosi statistikasiga qisman kiritilishi bilan bog'liq bo'lgan yuk tashish tannarxini aks ettiruvchi uslubiy xususiyatlar mavjudligi sababli tuzatiladi. O'zbekiston Respublikasi hududida norezidentlarga tegishli tovarlar temir yo'l va quvur transporti xizmatlari eksporti tranzit tashishning qiymat ko'rsatkichidir.

Ushbu transport turlari xizmatlari eksporti milliy eksport va import tovarlarini tashish xarajatlarini aks ettirmaydi.

9. Havo transportida yuk tashish ko'rsatkichlarini shakllantirishda quyidagilar taxmin qilinadi: chegarani kesib o'tish aeroportda amalga oshiriladi eksport qiluvchi mamlakat ichida. Shunday qilib, havo transporti bo'yicha xizmatlar eksportida rezidentlar tomonidan norezidentlarga eksport qilinadigan milliy tovarlarni jo'natish joyidan belgilangan punktgacha tashish bo'yicha ko'rsatilgan xizmatlarning butun hajmi va bajarilgan xizmatlar norezidentlar bilan tuzilgan shartnomalar bo'yicha import qilinadigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasiga tashish hisobga olinadi.

Norezidentlarga tegishli bo'lgan yuklarni xorijiy davlatlar hududida joylashgan aeroportlar o'rtasida havo transportida tashish, tashish bir davlat chegaralari doirasida amalga oshirish yoki xalqaro tashishlardan qat'i nazar transport xizmatlari eksportiga to'liq kiritiladi.

10. Agar rezident avtomobil transportida yuk tashish xizmatlarini ko'rsatsa, xizmatlar eksportiga eksport yukini O'zbekiston Respublikasi chegarasidan belgilangan manzilga (mamlakatga), import yukini faqat eksport qiluvchi davlat hududi orqali olib o'tish xarajatlari, shuningdek, eksport yuklarini o'z ichiga oladi. Milliy eksport yoki import bilan bog'liq bo'lmagan tovarlarni tashish xarajatlari sifatida norezidentlar bilan tuzilgan shartnomalar bo'yicha, jo'nash va mo'ljallangan punktlarning joylashgan joyidan qat'i nazar.

Rezident tashkilotlarning hisobotida milliy eksport yoki import bilan bog'liq tovarlarni tashishning umumiy qiymati ko'rsatilganligi sababli, u xizmatlar eksportini ajratish uchun tuzatiladi. Tuzatishda tovarlarning eksport qiluvchi davlat chegarasidan belgilangan chegaragacha o'tishi hisobga olinadi.

11. Avtomobil transporti xizmatlari eksportini hisoblashda statistik ma'lumotlarni shakllantirish uchun quyidagilar asos bo'ladi:

O'zbekiston xalqaro avtomobilda tashuvchilar assotsiatsiyasi (AIRCUZ) tomonidan taqdim etilgan O'zbekiston chegaralari orqali mamlakatlar bo'yicha yuk tashishning o'rtacha narxi to'g'risidagi ma'lumotlar;

Shu bilan birga: har bir mamlakat uchun (AIRCUZ) ro'yxatidan o'tgan xalqaro tashuvchilardan olingan tashish narxini so'rov va monitoring qilish usuli bo'yicha tasdiqlangan alohida narxlar shakllantiriladi (xalqaro avtomobil tashuvlari uchun).

ro'yxatga olingan transport vositalarining soni to'g'risidagi ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasida O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi tomonidan taqdim etilgan yuklar bilan chegara bojxona posti orqali O'zbekistondan chiqib ketish va kirish;

Shu bilan birga: Davlat bojxona qo'mitasi milliy tashuvchilar tomonidan Inkoterm 2020 shartlariga muvofiq (yetkazib berish shartlari va belgilangan mamlakatlar bo'yicha) eksport jo'natmalarida – FCA/EXW, importda amalga oshirilgan jo'natmalar- DAP/CIP/CPT to'g'risidagi ma'lumotlarni shakllantiradi.

O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi tomonidan taqdim etiladigan milliy tashuvchilarga uchinchi davlatlarga/uchinchi davlatlardan yuklarni tashish uchun berilgan ruxsatnomalarning foydalanilgan blankalari soni to'g'risidagi ma'lumotlar.

12. Milliy eksport tovarlarini tashish bilan bog'liq avtomobil transportida yuk tashish xizmatlari eksporti quyidagi formula bo'yicha hisoblanadi:

eksport jo'natmalari uchun:

$$TS_e = \sum_{j=1}^n NFe_j \times TCe_j \quad (1)$$

import yuklari uchun:

$$TS_i = \sum_{j=1}^n NFi_j \times TCi_j \quad (2)$$

umumiy transport:

$$TTS = TS_e + TS_i \quad (3)$$

bunda,

TS_e – eksport tashish uchun avtomobil transporti xizmatlari eksportining qiymati;

TS_i – import tashishda avtomobil transporti xizmatlari eksportining qiymati;

NFe_j – eksport jo‘natmalari vaqtida ko‘rsatilgan mamlakatga avtomobil transportida jo‘natilgan yuklar soni;

NFi_j – import jo‘natmalari vaqtida ko‘rsatilgan mamlakatga avtomobil transportida jo‘natilgan yuklar soni;

TCe_j – avtomobil transportida eksportni tashish uchun o‘rtacha xarajatlar ayrim j-mamlakatlar uchun;

TCi_j – avtomobil transportida importni tashish uchun o‘rtacha xarajatlar ayrim j-mamlakatlar uchun;

TTS – umumiy transport xizmatlari (barcha mamlakatlar uchun avtomobil transportida eksport-import tashishda);

j – belgilangan mamlakat.

Shunday qilib, avtomobil transporti xizmatlarining umumiy eksporti barcha mamlakatlar uchun (tashuvlar geografiyasiga qarab) taqdim etilgan umumiy ko‘rsatkichlarni qo‘shish yo‘li bilan hisoblanadi.

IV bob. Transport xizmatlari statistikasini hamkor davlat tomonidan shakllantirish

13. Geografik taqsimotda yo‘lovchi tashish to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tuzishda hamkor davlat norezident yo‘lovchi ro‘yxatga olingan mamlakat bo‘yicha Statistika agentligi shakllari orqali tashkilotlarning statistik hisobotiga ko‘ra aniqlanadi.

14. Geografik taqsimotda yuk tashish to‘g‘risidagi ma’lumotlarni shakllantirishda Statistika agentligi shakllarida tashkilotlarning statistik hisobotidan olingan sherik-mamlakat aniqlanadi:

– milliy eksport yuklarini tashishda, O‘zbekiston Respublikasi hududidan tranzit o‘tishda, tovarlarni xorijiy davlatlar hududi orqali yoki xorijiy davlatlar o‘rtasida olib o‘tishda, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi hududida joylashgan xorijiy elchixonalar va konsullik muassasalari uchun tovarlarni tashishda;

– milliy import yuklarini tashishda – norezident yuk jo‘natuvchining mamlakatiga muvofiq;

– hisobotda yuk oluvchi/jo‘natuvchi – norezidentning mamlakati to‘g‘risida ma‘lumot bo‘lmasa, mos ravishda boradigan/ketish mamlakati haqida ma‘lumotlardan foydalaniladi;

– belgilangan/ketish mamlakati to‘g‘risidagi ma‘lumotlar mavjud bo‘lmagan taqdirda, transport xizmatlarini ko‘rsatish shartnomasi bo‘yicha kontragent bo‘lgan norezident ro‘yxatdan o‘tgan davlat to‘g‘risidagi ma‘lumotlardan foydalaniladi.

15. Geografik taqsimotda yordamchi va qo‘shimcha transport xizmatlari to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni shakllantirishda hamkor davlat quyidagilar hisoblanadi:

tashkilotlarning statistik hisobotidan olingan ma‘lumotlar uchun Statistika agentligi shakllari bo‘yicha – norezident ro‘yxatdan o‘tgan, transport xizmatlarini ko‘rsatish shartnomasi bo‘yicha kontragent bo‘lgan mamlakat uchun.

Mazkur uslubiy Nizom O‘zbekiston Respublikasi Transport vazirligi bilan kelishilgan.

V bob. Yakuniy qoidalar

16. Ushbu uslubiy nizom statistika organlarida statistik ma‘lumotlarni shakllantirish jarayonida foydalanish uchun mo‘ljallangan.

17. Mazkur uslubiy hujjatni ishlab chiqish, kelishish, tasdiqlash va amaliyotga joriy qilish bosqichlari “Statistik ma‘lumotlarni taqdim etishning universal modeli” (GSIM – Generic Statistical Information Model) talablari asosida ishlab chiqilgan “Statistika sohasida tasniflar, metodologiyalar va kuzatuv shakllarini ishlab chiqish va tasdiqlash bo‘yicha namunaviy uslubiy qo‘llanma”ga muvofiq amalga oshirilgan.

Transport xizmatlari eksport ko'rsatkichlarini
shakllantirish bo'yicha uslubiy nizomga
Ilova

Transport xizmatlari eksport ko'rsatkichlarini shakllantirish sxemasi

Bosqichlar	Subyektlar	Chora-tadbirlar	Bajarish muddatlari
I bosqich	Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar statistika boshqarmasi	Transport xizmatlari eksport-importi mavjudligini ko'rsatuvchi xo'jalik yurituvchi subyektlarning Statistika agentligi shakllari bo'yicha statistik hisobotlar to'g'risidagi ma'lumotlari	hisobot davridan keyingi oyning 7-kunidan kechiktirmay
	O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi	Inkoterms 2020 shartlariga muvofiq, O'zbekiston Respublikasida ro'yxatga olingan, chegara bojxona posti orqali yuk bilan O'zbekistondan chiqib ketayotgan va kirib kelayotgan avtotransport vositalari soni to'g'risida ma'lumotlar	hisobot davridan keyingi oyning 3-kunidan kechiktirmay
	O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi	Milliy tashuvchilarga yuklarni uchinchi mamlakatlarga tashish uchun berilgan ruxsatnoma blankalari soni to'g'risida ma'lumot	yilda bir marta, 25- fevralgacha
	O'zbekiston xalqaro avtomobilda tashuvchilar assotsiatsiyasi	O'zbekiston chegaralari orqali mamlakatlar bo'yicha yuk tashishning o'rtacha narxi haqida ma'lumot	hisobot davridan keyingi oyning 3-kunidan kechiktirmay
II bosqich	Statistika agentligi	Vazirlik va idoralarning ma'muriy ma'lumotlariga asosan Statistika agentligi har oyda: avtotransport xizmatlari eksporti hajmini baholaydi; ishlab chiqish natijalari to'g'risidagi ma'lumotlarni umumlashtiradi; umumlashtirilgan ma'lumotlarni tahlil qilish, nazorat qilishni amalga oshiradi; natijalarini e'lon qiladi.	hisobot davridan keyin, 7-kun